

НАСЪРЧАВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА И НАБЛЮДЕНИЕ НА ИЗБОРИ

Подкрепата за демокрацията в световен мащаб е приоритет за Европейския съюз. Демокрацията продължава да бъде единствената система на управление, при която хората могат изцяло да упражняват своите човешки права и която е определящ фактор за развитието и дългосрочната стабилност. В качеството си на единствена пряко избирана институция на ЕС Европейският парламент е особено ангажиран с насърчаването на демокрацията.

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

- Членове 2 и 21 от Договора за Европейския съюз (ДЕС);
- Член 205 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС).

ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА И ПОЛИТИЧЕСКИ ИНСТРУМЕНТИ

Подходът на ЕС към демокрацията допълва работата му в областта на правата на човека (вж. Информационен фиш [5.4.1](#)). Той се основава на Всеобщата декларация за правата на човека и на други международни и регионални стандарти в областта на правата на човека, както и на демократичните институции и изборите. От 2015 г. ЕС основава своята подкрепа за демокрацията и на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие, по-специално на цел 16 относно отчетността на институциите и приобщаващото и активно вземане на решения и цел 10 относно намаляването на неравенството.

На 17 ноември 2009 г. Съветът прие заключенията относно подкрепата за демокрацията в рамките на външните отношения на ЕС, с което беше очертана нова стратегия за подкрепа на демокрацията чрез подход, специфичен за всяка държава, по-голяма съгласуваност и участието на всички заинтересовани страни. Програмата за промяна, представена от Комисията през 2011 г., впоследствие подчерта значението на подкрепата за правата на човека, демокрацията и доброто управление в рамките на политиката на ЕС за развитие. След арабските бунтове от 2011 г. ЕС актуализира своята европейска политика за съседство и прие подхода „повече за повече“, като подкрепата е обвързана с демократичния преход и „демокрацията в дълбочина“. На държавите, които желаят да предприемат политически реформи, бяха предложени стимули — включително по-задълбочена икономическа интеграция, по-голяма финансова помощ, засилена мобилност на хората и достъп до вътрешния пазар на ЕС.

Ангажиментът на ЕС да активизира усилията си за насърчаване на демокрацията беше потвърден в Стратегическата рамка и плана за действие относно правата на човека и демокрацията, приети от Съвета по външни работи през 2012 г. Планът за действие включи план за по-систематични последващи действия във връзка с докладите от мисиите на ЕС за наблюдение на избори (МНИ) с цел подпомагане на пълния изборен цикъл. Новият План за действие за периода 2015-2019 г., приет през юли 2015, е насочен към интегриране на демократичната подкрепа в рамките на няколко цели. В момента се разработва планът за действие за периода 2020—2024 г.

Съветът подчерта ролята на гражданското общество в своите заключения от 2012 г., озаглавени „Корените на демокрацията и устойчивото развитие: ангажираността на Европа с гражданското общество в областта на външните отношения“. В своите заключения от 19 юни 2017 г. относно ангажираността на ЕС с гражданското общество в областта на външните отношения беше потвърден ангажиментът на ЕС за оправомощено и устойчиво гражданско общество като ключов елемент от подкрепата за доброто управление и върховенството на закона във всяка демокрация.

Няколко елемента от политиката на ЕС, разработени с течение на времето, са насочени едновременно към правата на човека и демократичните принципи. Сред тях са стратегии за отделните държави в областта на правата на човека и демокрацията, в които се определят приоритетите за действие и целите на ЕС в държавите партньори; клаузите за правата на човека и демокрацията в международните споразумения, които позволяват на ЕС да прекрати търговията или сътрудничеството, ако дадена държава извърши тежки нарушения на правата на човека и на демократичните принципи; и Европейският инструмент за демокрация и права на човека (ЕИДПЧ), инструмент за стратегическо финансиране (вж. по-долу).

Наблюдението на избори е основен инструмент на ЕС за подкрепа на демократичните промени в трети държави, който насърчава правата на човека и върховенството на закона и допринася за изграждането на мира и предотвратяването на конфликти. Дългосрочните МНИ на ЕС оценяват събитията през целия изборен процес. Дългосрочните наблюдатели обикновено започват работата си два месеца преди изборите и проследяват цялата избирателна процедура до обявяването на официалните резултати и процедурата по обжалване. Краткосрочните наблюдатели наблюдават изборния ден и преброяването на гласовете. Главният наблюдател е по правило член на ЕП. След мисията МНИ публикува окончателен доклад, съдържащ заключения и препоръки, които дават насоки за избирателната реформа и за евентуална бъдеща помощ от страна на ЕС. В допълнение към наблюдението на избори ЕС може да предоставя техническа и материална помощ за изборния процес в държавите партньори, като подобрява условията за демократични избори, увеличава капацитета на държавните и недържавните участници и подкрепя необходимите реформи, като взема предвид пълния изборен цикъл.

През октомври 2019 Съветът прие заключенията относно демокрацията, които потвърждават отново принципите на заключенията му от 2009 г., като същевременно определят нови предизвикателства, срещу които е необходимо ЕС да противодейства незабавно и всеобхватно чрез външни действия. Тези предизвикателства включват подкопаването на демократичните процеси и институции; ниско равнище на доверие в институциите и политиките; свиване на демократичното пространство за гражданското общество; нарастващи случаи на нарушаване на правата на човека и основните свободи; както и манипулиране чрез онлайн технологии.

ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ

Подкрепата за правата на човека, демократичните реформи и за политическото участие и представителство са основната задача на Европейския инструмент за демокрация и права на човека (ЕИДПЧ). Специално разработен за тези цели, ЕИДПЧ финансира проекти, програми и МНИ на ЕС, и предоставя безвъзмездни средства за организации на гражданското общество, неправителствени организации и защитници на правата на човека.

Европейският инструмент за съседство (ЕИС) осигурява финансова помощ за насърчаването на принципите на правовата държава, политическия диалог и политическите реформи, демократизацията, медийния плурализъм и наблюдението на избори. Представителите на гражданското общество в държавите от южното и източното съседство на ЕС също така имат право на финансиране от Механизма за подкрепа на гражданското общество в съседните държави, за проекти, мрежи, обучение и обмен на най-добри практики.

Инструментът за сътрудничество за развитие (ИСР) също предоставя финансова подкрепа. Макар че основната му цел е да изкорени бедността, той се стреми също така към укрепване и подкрепа на демокрацията в развиващите се държави.

Инструментът на ЕС, допринасящ за стабилността и мира (IcSP), може да се използва в някои случаи за подкрепа на демократичните институции и гражданското общество.

Европейският фонд за развитие (ЕФР), който функционира извън бюджета на ЕС, но се управлява от Комисията, финансира сътрудничеството с държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн. Подобно на ИСР той се съсредоточава върху изкореняването на бедността, но също така допринася за консолидирането и подпомагането на демокрацията, принципите на правовата държава и доброто управление.

През 2018 г. Комисията представи предложението си за инструментите за външно финансиране за периода 2021—2027 г., което обединява в един регламент ЕИДПЧ, ЕИС, ИСР, IcSP и ЕФР. На 27 март 2019 г. Парламентът [прие](#) позицията си на първо четене по предложението, като засили позоваванията на подкрепата за демокрацията като цел на външната помощ на ЕС и поиска по-голям финансов пакет за тематичната програма за правата на човека и демокрацията. Преговорите между институциите [продължават](#).

През 2012 г. беше създаден Европейският фонд за демокрация. Като работи автономно като фондация, основана на частното право, той има за цел да подкрепя политическите участници и представителите на гражданското общество, които се борят за демократични промени, като предоставя адаптирана според случая финансова помощ по бърз, гъвкав и небюрократичен начин, с акцент върху източните и южните съседни на ЕС държави. В неговия управителен съвет влизат представители на държавите — членки на ЕС, на институциите на ЕС, включително до девет членове на ЕП, както и други експерти.

РОЛЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Европейският парламент, единствената институция на ЕС, избирана пряко от гражданите на ЕС, е силно ангажиран с насърчаването на устойчиви демокрации по света. Той подчерта този ангажимент в редица резолюции. Всяка година Парламентът приема резолюция относно правата на човека и демокрацията по света и политиката на ЕС в тази област, като анализира основните предизвикателства и постижения на подхода на ЕС към подкрепата за демокрацията и отправя препоръки за бъдещето.

Парламентът също така е разработил набор от инструменти за пряко участие в [подкрепата за демокрацията в световен мащаб](#). Парламентът постоянно участва в дейности, свързани с наблюдение на избори, като работи за укрепване на легитимността на националните изборителни процедури и за повишаване на общественото доверие в изборите и в правата на човека. Всяка година той изпраща няколко парламентарни делегации да наблюдават избори или референдуми в трети държави. Парламентът може да реши да изпрати подобни делегации от членове на ЕП, при условие че изборите се провеждат на национално равнище, че националните органи са поканили ЕС или Европейския парламент и че има дългосрочна мисия. Делегациите на Парламента винаги са включени в МНИ на ЕС или в дългосрочните мисии на Службата за демократични институции и права на човека на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа. С Европейския парламент се провеждат консултации относно определянето и планирането на МНИ на ЕС и относно последващите действия.

Чрез насоките на своя Всеобхватен подход в подкрепата на демокрацията Парламентът обвързва наблюдението на изборите с допълнителни дейности, включително действия преди и след изборите, действия във връзка с правата на човека и инициативи за подпомагане на парламентарната работа. Специален акцент се поставя върху държавите, обхванати от процеса на разширяване в Югоизточна Европа, и съседните на Съюза държави. Европейският парламент оказва съдействие на парламентите извън границите на ЕС в процеса на укрепване на техния институционален капацитет чрез конференции и семинари, съвместни програми за обучение и учебни посещения за членове и длъжностни лица, както и стипендии за служители на парламенти на трети държави. Той подкрепя парламентите партньори при интегрирането на правата на човека в законодателството и свързването с гражданското общество. Парламентът улеснява изграждането на капацитет за носителите на демократичните промени,

включително защитниците на правата на човека, и насърчава свободата на медиите и независимата журналистика. [Наградата „Сахаров“ на Парламента за свобода на мисълта](#) и дейностите на общността на лауреатите на наградата „Сахаров“ са интегрирани в този подход. Програмата „Симон Вейл“ е специално предназначена да подкрепя жените политици и парламентаристи. Парламентът също така предоставя подкрепа и експертен опит в областта на медиацията и диалога чрез целенасочени действия с парламенти партньори и международни прояви, съсредоточени върху медиацията и предотвратяването на конфликти. [Програмата за млади политически лидери](#) е една от водещите инициативи за насърчаване на диалога и разбирателството между бъдещите лидери извън ЕС и по този начин допринася за изграждането на доверие и мир. В [резолюцията](#) на Европейския парламент относно изграждането на капацитет на ЕС за предотвратяване на конфликти и посредничество, приета през март 2019 г., се признават значението на процесите на медиация и диалог и ролята на Парламента в тези процеси.

Групата за подкрепа на демокрацията и координация на избори предоставя политически насоки за различните дейности на Парламента. Тя се състои от 16 членове на ЕП и се председателства съвместно от председателя на комисията на Парламента по външни работи и от председателя на комисията на ЕП по развитие. Групата за подкрепа на демокрацията и координация на избори взема решение относно мисиите на Европейския парламент за наблюдение на избори и приема [годишна работна програма](#) за другите дейности. През 2020 г. шест държави/региона бяха отново потвърдени за засилени дейности в подкрепа на демокрацията — Украйна, Грузия, Молдова, Тунис, Западните Балкани (като приоритетен регион) и Панафриканският парламент (като приоритетен регионален парламент).

Marika Lerch
09/2020

